

زبان محاوره و ساخت کنایه های زبانی در شعر صائب

طیبه وطن پرست^۱، امید روستا^۲

۱- مربی و دانشجو دکتری رشته زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام نور

۲- دانشجو دکتری رشته زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پیام نور مرکز تهران جنوب

چکیده:

ادبیات به ویژه شعر، شیوه‌ی غیر مستقیم بیان اندیشه و گریز از منطق عادی گفتار است. یکی از رایج‌ترین و موثرترین صنایع ادبی در این راستا که از دیرباز اهل ادب بدان توجه داشته‌اند، مبحث کنایه است. چرا که هدف این صنعت دوری از تصریح به چیزی است با آوردن مساوی آن چیز از نظر ملازمت تا شنونده به ملزوم آن منتقل شود. این پوشیده‌گویی هم در گفتار عامه و هم در متون ادبی و رسمی کاربرد فراوان دارد. کنایه نوعی اسلوب هنری گفتار است که از رهگذر آن می‌توان مفهوم را به اسلوبی دلکش و موثر بیان کرد. در شعر سبک هندی به دلیل توجه شاهان صفوی به شعر مذهبی و از رونق افتادن شعر مدحی، شعر از انحصار دربار خارج گشت و در میان طبقه عامه مخاطبان بسیاری یافت. صائب تبریزی یکی از چهره‌های برجسته شعر سبک هندی لزوم این تغییر و تحول در شعر را به خوبی احساس کرد و رسالت واقعی خویش را دریافت. وفور ترکیبات و اصطلاحات عوامانه در سخنش، شاهدهی بر این مدعاست. کنایه یکی از صنایع ادبی که صائب جهت بیان افکار و اندیشه‌های بلند خود در جای‌جای اشعارش به کار می‌گیرد. نزدیکی به زبان عوام سبب شد صائب از قید کنایات کلیشه‌ای رایج در آثار پیشینیان رها گردد و به خلق کنایاتی پردازد که از جنس زبان و فرهنگ مخاطب باشد. بی‌انکه ذره‌ای از شیوایی و فخامت کلام او بکاهد. کنایاتی که تا آن زمان کاربردش در این سطح و با این توانمندی بی‌سابقه بود. در پژوهش حاضر، تلاش بر آن است با مروری کوتاه بر شعر سبک هندی و صائب، به بررسی مواردی از این قسم کنایات در شعر، این شاعر کثیرالشعر، پردازیم.

واژگان کلیدی: فرهنگ عامه، سبک هندی، صائب تبریزی، کنایه‌های زبانی